

Advies: Stimuleer maatschappelijke betrokkenheid waarin leerlingen ontdekken wat hun inzet betekent

Leerling:

“Waarom houden we eigenlijk ieder jaar een goede doelenactie?”

Leraar:

“Goeie vraag. Laten we samen eens uitzoeken waarom we dit eigenlijk doen.”

Hoe past dit bij burgerschapsonderwijs?

Door leerlingen te laten bijdragen aan iets buiten henzelf, zoals de school, de buurt of samenleving, ontdekken ze dat samenleven vraagt om betrokkenheid en verantwoordelijkheid. Ze ervaren wat het betekent om iets te doen voor een ander en dat hun inzet verschil maakt. Dit sluit aan bij Kerndoel 20b (vo en vso), waarin leerlingen leren verkennen en reflecteren op mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving.

Burgerschapsonderwijs gaat dus niet alleen over iets doen of een actie organiseren, maar over het ervaren en begrijpen wat samenleven betekent:

samen iets aanpakken, samenwerken en terugkijken op wat dat heeft opgeleverd.

Wil je een overzicht van alle kerndoelen burgerschap? Klik dan hier: [kerndoelen burgerschap](#).

In de praktijk

Waarschijnlijk herken je het wel: op school gebeurt van alles. Een bezoek aan een voorstelling, een inzamelingsactie of een project voor de buurt. Leerlingen dóen iets, maar begrijpen niet altijd wat hun inzet betekent of wat het met burgerschap te maken heeft.

Wat weten we uit onderzoek?

- Leerlingen ontwikkelen maatschappelijke betrokkenheid door actief mee te doen en te ervaren wat het is om bij te dragen aan de samenleving¹. Ervaringen krijgen meer betekenis als ze vooraf worden voorbereid en daarna met leerlingen worden besproken, zodat duidelijk wordt wat ze leren over samenleven en bijdragen aan de samenleving².
- Vmbo-leerlingen nemen minder vaak deel aan activiteiten die bijdragen aan burgerschapsleren dan leerlingen op havo- en vwo-scholen¹.
- Op veel scholen bestaat burgerschapsonderwijs uit losse activiteiten, die niet altijd aansluiten bij de leerlingen of bij de omgeving waarin de school staat³. Daardoor blijft maatschappelijke betrokkenheid vaak iets eenmaligs, in plaats van een samenhangend onderdeel van het onderwijs.

Aan de slag

- 1. Begin met wat er al is.** Kijk naar activiteiten die je al doet, zoals een actie of project in de buurt of op school.
- 2. Bespreek samen met collega's** waarom deze activiteit past bij je leerlingen, de visie van de school, je burgerschapsonderwijs en de omgeving waarin de school staat. Kom je erachter dat dit niet goed aansluit? Kies dan voor een andere activiteit die beter past.

Vervolg aan de slag

- 3. Maak de activiteit doelgericht.** Bespreek vooraf met leerlingen met welk doel ze dit doen en wat hun inzet kan betekenen.
- 4. Verbind waar mogelijk met andere vakken.** Een inzamelingsactie wordt bijvoorbeeld betekenisvoller als leerlingen bij economie berekenen wat de opbrengst betekent of bij Nederlands een bericht schrijven voor de schoolsite.
- 5. Sluit af met reflectie.** Laat leerlingen kort terugkijken: wat hebben ze ervaren, wat nemen ze mee, en waar zagen ze dat hun inzet verschil maakte?

Aandachtpunten bij het begeleiden maatschappelijke betrokkenheid

- Neem je leerlingen mee in de context en doel van de activiteit. Bespreek wat er gaat gebeuren en waarom. Begrijpen leerlingen wat een sponsorloop is of wat er bedoeld wordt met 80 jaar vrijheid?
- Bereid je leerlingen voor op wat ze tegen kunnen komen. Een bezoek aan een verzorgingshuis of voedselbank kan voor sommige leerlingen spannend of beladen zijn. Bereid ze daarop voor en bespreek wat ze kunnen verwachten.
- Zorg voor een veilig en open klimaat. Spreek vooraf af hoe je respectvol met elkaar omgaat en begrensd leerlingen als dat niet gebeurt.

Ideeën voor mogelijke acties zijn:

1. Organiseer een activiteit voor de buurt of school, zoals een schoonmaakactie, een voorleesmiddag, een markt op school waar producten worden verkocht die ze zelf hebben gemaakt of sluit aan bij een lokaal project.
2. Plan een maatschappelijke (stage)dag, bij een organisatie of bedrijf met een maatschappelijk doel. (Een studiedag van leraren kan een goed moment zijn om stagedagen voor leerlingen te plannen.)
3. Nodig buurtbewoners of vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties uit en laat leerlingen vragen stellen of interviews afnemen.

Meer lezen, luisteren of kijken?

- De [website kennisrotunde van NRO](#) geeft op basis van wetenschappelijke inzichten antwoord op de vraag of vmbo-scholen hun burgerschapsonderwijs anders invullen dan havo/vwo-scholen.
- In deze aflevering van de [podcast Tussenuur](#) bespreken de makers hoe je burgerschap en maatschappelijke betrokkenheid concreet kunt vormgeven.
- In [dit artikel](#) van het magazine 'Burgerschap op school' lees je over hoe kinderen het verschil maken in de buurt of op school.
- 'We zijn allemaal in de kern leraar burgerschap', vertelt Amin als hij spreekt over de verharding in onze samenleving die in het klaslokaal komt. De klas is een minimaatschappij en daar heb je als leraar dagelijks mee te dealen. Docenten Amin en Gijs bespreken complexe onderwerpen met hun leerlingen in [de video](#) 'de onmisbaren'.

Bronvermelding:

- 1 Daas, R., ten Dam, G., Dijkstra, A.B., Karkdijk, E.M., Naayer, H.M., Nieuwelink, H., & van der Veen, I. (2023). *Burgerschap in Beeld. Burgerschapscompetenties en burgerschapsonderwijs in vergelijkend perspectief*. Amsterdam University Press.
- 2 Eidhof, B., Kruijssen, J., & collega's van Bureau Common Ground. (2024). *Handboek burgerschapsonderwijs: Voor het voortgezet onderwijs* (3e ed.). ProDemos.(pp104-104)
- 3 Inspectie van het Onderwijs (2025). *De Staat van het Onderwijs 2025*. Den Haag: Inspectie van het Onderwijs.